

LARGE LANGUAGE MODELS FOR LINGUISTS / ВЕЛИКІ МОВНІ МОДЕЛІ У ЛІНГВІСТИЧНИХ РОЗВІДКАХ

УДК 81'25:82-93-053.2:004.8(44)

DOI: 10.24025/2707-0573.12.2025.343341

Євгенія Дегтярьова

ВИКОРИСТАННЯ ВЕЛИКИХ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ МІЖМОВНОЇ СТИЛІСТИЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТЯЧОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

У статті розглянуто потенціал великих мовних моделей (LLM) у міжмовній стилістичній адаптації дитячого художнього тексту. Аналіз зосереджено на перекладі з української на французьку з урахуванням стилістики, інтонації та вікової адресованості. Підкреслено можливості LLM як інструменту креативного перекладу в дитячій літературі.

Ключові слова: великі мовні моделі, дитяча література, інтонація, культурна трансляція, стилістична адаптація, українсько-французький переклад, GPT.

Вступ

Проблема міжмовної стилістичної адаптації художніх текстів для дітей набуває особливої актуальності в умовах активної глобалізації та зростання попиту на якісний переклад літератури. Збереження у перекладі стилю, інтонаційної палітри та культурних кодів оригіналу є надзвичайно важливим для дитячої аудиторії. У зв'язку з розвитком великих мовних моделей (LLM) виникає новий науковий і практичний виклик: чи можуть ці моделі стати ефективним інструментом не лише для автоматизованого перекладу, а й для стилістичної адаптації тексту, зокрема з урахуванням вікових, жанрових та культурних особливостей. Ця проблема безпосередньо пов'язана з важливими завданнями сучасної перекладознавчої науки й практики – зокрема, з удосконаленням інструментів для збереження художньої цінності текстів у процесі міжмовної трансформації.

Теоретичне підґрунтя

Проблема перекладу дитячої літератури осмислюється в контексті загальних теорій художнього перекладу (Lathey, 2015; Oittinen, 2000; Vardanian, 2020), описативних підходів до перекладу (Toury, 1995), функціоналістських моделей (Nord, 1997) та концепцій культурної адаптації (Venuti, 1995). Дослідження міжмовної адаптації художніх текстів (Bassnett & Lefevere, 1998) підкреслює важливість динамічної еквівалентності й урахування культурних кодів. У той же час, у наукових дослідженнях бракує системних студій, що поєднують ці підходи з сучасними технологіями LLM.

© Дегтярьова Є., 2025

Останні публікації (Jiao et al., 2023; Ziems et al., 2023, 2024) демонструють, що великі мовні моделі здатні не лише виконувати буквальний переклад, а й генерувати варіанти тексту, зберігаючи стиль і тон. Однак питання їхнього використання саме для міжмовної стилістичної адаптації дитячих текстів залишається недостатньо розробленим, попри наявність окремих досліджень, присвячених специфіці перекладу дитячої літератури (Chen, Zhang, Li & Wang, 2025; Kong & Macken, 2025), які наголошують на важливості збереження стилю та культурних кодів для дитячої аудиторії.

Мета статті – дослідити потенціал великих мовних моделей для збереження та відтворення стилістичних особливостей у процесі перекладу дитячої художньої прози, а також виявити методичні підходи до оптимізації цього процесу.

Для досягнення мети роботи було сформульовано такі завдання:

- відібрати фрагменти українського дитячого тексту з яскравим стилем (лексика, синтаксис, образність, діалектизми);
- перекласти фрагменти українського дитячого тексту за допомогою LLM (ChatGPT);
- зіставити переклад із оригіналом та проаналізувати переклад з точки зору: збереження стилістичних особливостей (іронія, розмовність, інтонація, просторіччя), адаптації культурних елементів, відповідності дитячій читацькій аудиторії;
- виявити сильні й слабкі сторони LLM;
- обґрунтувати потенціал Instruction tuning / Fine-tuning / Custom prompting.

Методи та матеріал дослідження

У статті використано комплексний підхід до вивчення міжмовної стилістичної адаптації дитячого художнього тексту за допомогою великих мовних моделей, що включає такі основні методи:

1. Аналіз стилістики оригінального тексту – детальний аналіз стилістичних характеристик українського художнього твору, включно з лексикою, синтаксисом, образністю та іншими стилістичними маркерами, що визначають художній стиль та інтонаційну специфіку твору.
2. Метод експериментальної генерації тексту з використанням великих мовних моделей (застосування prompt engineering) – метод отримання перекладів шляхом інтерактивної роботи з моделлю, коригування та адаптації вхідних запитів (промптів).
3. Контрастивний аналіз – порівняння перекладених моделей текстів із оригіналом з метою виявлення відмінностей і відповідностей у стилістичних особливостях, тональності та смислового навантаженні.
4. Метод стилістичного контролю генерації тексту (стилометричний експеримент) – дослідження впливу різних налаштувань і параметрів промптів на стилістичні характеристики генерованих перекладів.
5. Метод оцінювання адаптації і навчання LLM – синтез отриманих результатів із погляду можливостей моделі до стилістичної адаптації, рекомендації щодо її подальшої оптимізації.

Матеріалом дослідження стали фрагменти з твору В. Нестайка «Тореодори з Васюківки» (Нестайко, 2004), які мають яскраву стилістичну своєрідність і культурні маркери.

Результати дослідження

Міжмовна стилістична адаптація – це процес перенесення художнього тексту з однієї мовної системи в іншу із збереженням не лише змісту, а й стилістичних, емоційно-експресивних та культурних особливостей оригіналу (Bassnett & Lefevere, 1998). У випадку дитячої літератури ця задача набуває особливої ваги, адже текст орієнтований на конкретну вікову аудиторію, має власний ритм, гумор, характерні мовні ігри та відображає певне культурне середовище.

Переклад уривків з повісті В. Нестайка «Тореодори з Васюківки» іншою мовою (зокрема, французькою) вимагає врахування таких аспектів:

- тон і стилістика дитячого мовлення (герої твору – школярі, тож текст насичений розмовними конструкціями, вигуками, жартами, характерними для дитячого середовища);

- культурно-мовні реалії (українські реалії (шкільні звичаї, побутові деталі, гумористичні алюзії) часто не мають прямих відповідників у цільовій культурі);

- ритм і звучання (дитячий текст має бути легким, динамічним, доступним для сприйняття й водночас образним).

Міжмовна стилістична адаптація передбачає не буквально відтворення, а гнучке використання мовних засобів у цільовій мові, щоб викликати подібний емоційний та стилістичний ефект у читача. Саме тут залучення великих мовних моделей (LLM) відкриває нові можливості: вони здатні не лише перекласти текст, а й запропонувати варіанти стилістичного перетворення, імітувати дитячу інтонацію, добирати близькі за звучанням чи стилем вирази та створювати культурно релевантні відповідники. Розглянемо це на прикладах.

Чату GPT було запропоновано для перекладу такий уривок: *Де Ява? Що з ним?.. Переекзаменовка...*

*Хвилюватись я почав ще, мабуть, уві сні. Бо коли прокинувся, то **ще не розтуливши очей**, уже відчув, **як холодно в мене під серцем**, як воно то **шалено б'ється-б'ється** то завмирає, неживе, а в цей час від потилиці через спину аж до п'ят біжать-біжать крижані бульбашки, – наче хто обливає мене холодною газованою водою, – і по всьому тілу **гусяча шкіра**.*

*О, як би я хотів не прокидатися сьогодні! Скільки б я дав, щоб уже було завтра! Але ні. Я відчував **неминучість і невблаганність долі**. Таке саме я відчував, коли сидів якимось, чекаючи черги, під дверима зубного лікаря і слухав як **противно дзижчить** отам у кабінеті бормашина а мати міцно тримала мене за руку, щоб я не **дремнув**.*

Чат GPT переклав цей фрагмент таким чином: *Où est Yava ? Qu'est-ce qu'il a ?... Le rattrapage...*

*J'ai commencé à m'inquiéter peut-être déjà dans mon sommeil. Car, en me réveillant, **avant même d'ouvrir les yeux**, j'ai **sentí ce froid sous mon cœur**, ses battements **désordonnés**, violents, puis soudain figés, comme si mon cœur n'était plus vivant. En même temps, de ma nuque jusqu'aux talons couraient des bulles glacées – comme si quelqu'un m'arrosait avec de l'eau gazeuse bien froide – et **la chair de poule** me couvrait tout le corps.*

*Oh, comme j'aurais voulu ne pas me réveiller aujourd'hui ! Qu'est-ce que je n'aurais pas donné pour que ce soit déjà demain ! Mais non. Je sentais **l'inéluctabilité, l'implacabilité du destin**. La même chose que j'avais ressentie une fois en attendant mon tour devant la porte du dentiste, en entendant **le bourdonnement désagréable** de la fraise dans le cabinet, et ma mère me tenait fermement la main pour que je ne **m'enfuie** pas.*

Наведений уривок містить експресивні мовні одиниці, частину з яких чат GPT зміг вдало відтворити: *дремнути* – розмовне дієслово, що вживається в образному значенні «швидко втекти, рвонути») – *s'enfuir*; *гусяча шкіра* – усталений вираз для позначення фізіологічної реакції на холод або емоційний вплив (страх, захоплення) – *la chair de poule*; *неминучість і невблаганність долі* – абстрактне поняття, стилістично піднесене, метафора невідворотності життєвих обставин – *l'inéluctabilité, l'implacabilité du destin*. Також адекватно передано звуконаслідування *бормашина* *протино джижить* – поєднання побутового слова (*бормашина*, тобто стоматологічний апарат) і звуконаслідування (*джижить*), що створює звуковий образ – *le bourdonnement désagréable de la fraise*.

В той же час було втрачено метафоричне значення виразів: *розтулити очі* – усталене словосполучення зі значенням «прокинутися, розплющити очі» – *ouvrir les yeux*; *шалено б'ється серце* – опис сильного емоційного збудження – *ses battements désordonnés*. Після коригування промпту чат GPT надав французькі відповідники зі схожим до оригіналу емоційним та стилістичним ефектом: *je sentais déjà ce froid bizarre au creux de l'estomac; mon cœur battait à toute vitesse*.

Цікавим є рішення чату GPT для стилістичної адаптації кличного відмінка у французькому тексті. Речення *Яво! Яво! Яво! Яво! Яво!..* чат переклав як *Yava ! Yava ! Yava ! Yava ! Yava !...* На зауваження, що не передано кличний відмінок, чат GPT відповів таке: «У французькій мові **кличний відмінок** (як в українському «Яво!») часто виражається через **ім'я в прямому відмінку** (тобто без змін, як у звичайному використанні), але часто для кличного відмінку додається виразна інтонація, яка передається іншими словами або **використанням звертання**.

Для кличного тону можна додати: «Yava ! Yava ! Yava ! Yava ! Yava !...». Простий варіант, що зберігає ім'я без змін. Тут важлива інтонація, яка передає кличний відтінок.

«Yava ! Yava ! Yava ! Yava ! Yava !... Hé, Yava !». «Hé» додає кличний відтінок – так можна звертатися до когось із кличним тоном, підкреслюючи, що це саме клич.

«Yava ! Yava ! Yava ! Yava ! Yava !... Eh, Yava !». «Eh» – це інший варіант, що також передає більш звертальну інтонацію, характерну для кличного відмінка».

Після запитання, як передати інтонацію на письмі, чат запропонував варіанти, які, на нашу думку, цілком підходять для перекладу: «Для того, щоб **передати інтонацію кличного тону** в письмовій формі французькою, можна використати кілька прийомів, які допоможуть передати **емоційний контекст** та **силу звертання**. **Способи передати інтонацію на письмі:**

1. Повторення і окличні знаки: використовувати **повторення і окличні знаки** для підкреслення кличу. Наприклад: «Yava ! Yava ! Yava ! Yava ! Yava !... Hé, Yava !» (тут повторення та **окличні знаки** підсилюють емоційність кличу.)

2. «Hé», «Eh» або «Où es-tu ?»: введення звертання «Hé» або «Eh» додає **кличну інтонацію**. Наприклад: «Yava ! Yava ! Yava ! Yava !... Eh ! Yava ! Où es-tu ?!» (тут «Eh!» додає емоційного звертання, а «Où es-tu?» підсилює почуття хвилювання.)

3. Використання запитальних виразів або виразів на зразок «Eh bien?»: щоб передати більш виразну інтонацію. «Yava ! Yava ! Yava ! Yava !

Yava !... Eh bien, Yava, où es-tu ?!» (це підсилює звернення і додає емоційного відтінку.)

4. Звукозміна за допомогою виділених букв (це може передати силу крику): наприклад, замість «Yava!» можна використовувати щось на кшталт «YAAAA-VA ! YAAAA-VA ! YAAAA-VA !...».

5. Множинні знаки оклику: використання множини окличних знаків (як «!») також дає відчуття напруги або кличу. «Yava ! Yava ! Yava !!! Yava !!!».

Розглянемо ще один показовий приклад стилістичної адаптації тексту чатом GPT: Я підбіг до школи тоді, коли **баба Маруся** вже ходила по подвір'ю, **калатала дзвоником**, і, мов не довіряючи йому, вигукнула:

– Дзвоніть! Дзвоніть! Екзамен почався! Почалися екзамені! Дзвоніть!
Я кинувся до неї:

– Ой **бабусю!** Ой не дзвоніть ще хвилиночку! Не дзвоніть! Яви десь нема! **Одну** хвилиночку тільки!

Баба Маруся **скрушно** похитала головою і якось винувато сказала.

– Не можу, серденько! Уже подзвонила. Пізно. **Було б раніш**, синочку. Де ж це він **заповітрився**? От біда! Ну, біжи в клас, а то й ти **не втрапиш**.

Переклад чату GPT: Je revins à l'école au moment où **grand-mère Maroussia** marchait dans la cour **en agitant la cloche**, et comme si elle ne faisait pas confiance au son, elle criait :

– **La cloche ! La cloche ! Les examens ont commencé ! Les examens ont commencé ! La cloche !**

Je me jetai sur elle :

– Oh, **grand-mère ! Attendez une minute, ne sonnez pas encore ! Yava a disparu ! Une seule minute !**

Grand-mère Maroussia secoua **tristement** la tête et dit d'un ton un peu coupable : – Je ne peux pas, mon petit ! J'ai déjà sonné. C'est trop tard. **Il aurait fallu** venir plus tôt, mon fils. Mais **où donc est-il passé ?** Quelle histoire ! Allez, file en classe, sinon tu **vas rater** toi aussi.

Перш за все ми звернули увагу чата на те, що **баба Маруся** це не *grand-mère Maroussia*. На що чат відповів: «Точно! «**Баба Маруся**» – це не просто «grand-mère Maroussia». Це вираз, який має більше **побутовий** і **неформальний** відтінок, часто використовується для позначення старшої жінки, **не обов'язково бабусі**, і може включати певну частину **колериту** або навіть **поваги**, характерного для традиційного українського села. Тому, перекладаючи «баба Маруся» французькою, важливо зберегти цей нюанс і, можливо, використати щось на зразок «**mamouchka Maroussia**» або «**baba Maroussia**», щоб передати образ старшої жінки в селі з характерним акцентом на її **неформальність** і **теплоту**».

На зауваження щодо того, що *mamouchka* це російське слово, чат відповів: «Так, ти правий! «**Mamouchka**» – це скоріше російський **варіант** (зниженого або люблячого звертання до бабусі), і він не зовсім підходить для українського контексту. Таким чином, «**baba Maroussia**» буде найбільш **автентичним** і вірним перекладом, оскільки він зберігає культурний контекст та звучання, близьке до української мови.

Далі ми спитали чат, чи зрозуміють французи слово *baba*. На що він відповів: «Так, слово «**baba**» може бути зрозумілим французам, але з певним нюансом. Воно не є типовим для французької мови, тому важливо враховувати контекст. У французькій мові «**baba**» має кілька значень (наприклад, відомий

десерт), але у контексті «**baba Maroussia**» це може бути сприйнято як дещо екзотичне або незвичне звертання. Однак, французи, ймовірно, зрозуміють це як народне, розмовне або зменшувальне звертання до старшої жінки, особливо якщо ви поясните в контексті тексту або історії. Вони також можуть звикнути до таких виразів через вплив інших мов, зокрема через російську або східноєвропейську культуру. Якщо хочеш бути більш певним, можна додати пояснення, коротке уточнення (анотація, зноска), наприклад: «**baba Maroussia (une femme âgée et chaleureuse, typique d'un village ukrainien)**» («баба Маруся (жінка похилого віку, тепла і характерна для українського села)»). Так французи краще зрозуміють значення цього слова в даному контексті. В результаті, «**baba Maroussia**» можна використовувати, і це буде зрозуміло, хоч і може додавати певну екзотичність або автентичний відтінок.

Щоб перевірити адекватність адаптації тексту, ми попросили чат GPT зробити зворотний переклад, який вийшов таким: *Я підбіг до школи саме в той момент, коли баба Маруся ходила по шкільному подвір'ю з дзвіночком і, наче не довіряючи самому звуку, вигукувала:*

– *Дзвоник! Дзвоник! Почались іспити! Іспити почались! Дзвоник!*

Я кинувся до неї:

– *Ой, бабусю! Не дзвонить ще хвилиночку! Не дзвонить! Яви десь нема!*

Тільки хвилиночку!

Баба Маруся сумно похитала головою і якимось винувано сказала:

– *Не можу, серденько! Уже подзвонила. Пізно. Тобі б раніше, синочку. Де ж він запропастився? От біда! Ну, біжи в клас, а то й ти не встигнеш.*

Як бачимо, випущеними виявилися емоційно марковане дієслово *калатати* і вигук *ой*, натомість відбулося додавання прикметника, який відсутній в оригіналі, *шкільне (подвір'я)*. Також втрачено експресивність деяких лексичних одиниць: *сумно* замість *скрушино*, *тобі б раніш (було б раніш)*, *запропастився (заповітрився)*, *не встигнеш (не втрапиш)*. До того ж, *дзвоник* став *дзвіночком*, а в мовленні героїні не збережено автентичність її мовлення (просторіччя *Дзвоник! Дзвоник!* передано нормативним *Дзвоник! Дзвоник!*).

З наведених прикладів видно, що переклад GPT загалом зберігає зміст, логіку та настрій оригіналу, але стилістично звучить трохи стриманіше, більш літературно і менш розмовно.

Оригінал має яскраву розмовну інтонацію, дитяче, емоційно безпосереднє мовлення, гумор (наприклад: *гецнешся об щось ліктем, мотонув назад, заглянувши у найглухіші закутки* тощо), тому потреба в стилістичній адаптації твору не підлягає сумніву.

Хоча LLM вдалося точно передати зміст і логічну структуру твору, але помічено достатньо труднощів перекладу:

1. Мовна стилістика: поєднання дитячої наївності та іронії. Оригінал написано мовою дитини – щирою, образною, зі змінами темпу, емоційними сплесками. Передати це французькою – неабияке завдання, оскільки французька літературна мова часто виглядає стриманішою. Французький дитячий наратив менш схильний до фраз типу *А я як...*, *Та він же...*, *Граптом!*..., які притаманні українській розмовній стилістиці.

2. Колоритні діалектизми та просторіччя. Такі елементи, як: *ма'ть* (просторічне *мабуть*), *ех ти*, *мама – депутат!*, *Сопуть учні, носами в диктант упхавшись...* викликають труднощі, оскільки потребно передати соціолект або регіональний колорит, не втрачаючи сенсу й гумору.

3. Гумор і сарказм. Гумор у тексті часто базується на абсурді, перебільшенні, дитячому сприйнятті ситуацій. Наприклад: *як булька на воді, щоб ти так усе життя злазила!*.

4. Культурні реалії. *Мама – депутат* – у радянському контексті це не просто посада, а символ соціального статусу. У французькій культурі *député* не викликає такого враження; *екзамен, переекзаменовка* – радянська шкільна система не має прямих відповідників у французькій системі, Perezdachi у початковій школі не існують.

5. Передача внутрішніх монологів. Репліки типу: *Може, він уже й неживий?; Хоч ріжте – не повірю!* потребують інтонаційної точності, оскільки це емоційні монологи дитини, часто з перебільшеннями, страхами, наївністю.

Тому вважаємо за доцільне застосування таких методів покращення стилістичної точності перекладу за допомогою підказок (prompts) і додаткового навчання (fine-tuning або instruction tuning):

1. Контекстні стилістичні підказки (custom prompts). У prompt потрібно додати інструкцію щодо стилістики, жанру, цільової аудиторії або конкретного стилістичного прийому. Приклад prompt-a: Traduis le texte suivant en français en gardant le ton émotionnel d'un roman jeunesse ukrainien. Respecte le style oral, les expressions enfantines, et la dynamique entre les personnages. Додаткові уточнення: Utilise un langage familier mais pas vulgaire. Garde le rythme du récit et les répétitions stylistiques.

2. Створення стилістичних пар для instruction tuning. Необхідно підготувати 20–100 пар на зразок:

Input: Уривок українською + інструкція до стилю.

Output: Французький переклад у відповідному стилі.

Це дозволяє налаштувати модель або створити власного асистента стилістичного перекладу. Наприклад:

{ «input»: «Переклади як уривок дитячої пригодницької повісті з живою розмовною мовою. Текст: *Ex tu, мама-депутат!*,

«output»: *Ah toi, la maman députée !* }

3. Style conditioning через few-shot prompting. У prompt потрібно додати кілька прикладів перекладу з поясненням стилістичних рішень, і лише тоді – новий уривок для перекладу.

Exemple 1 :

Texte : *Ex tu, мама-депутат!*

Traduction : *Ah toi, la maman députée !* (style familier, affectif).

Exemple 2 :

Texte : *Ява крутанувся на місці і прожогом вибіг з класу.*

Traduction : *Yava a fait volte-face et a filé hors de la classe* (rythme rapide, émotion forte).

Nouveau texte : ...

Traduction :

4. Fine-tuning на корпусі перекладів. Необхідно сформувати корпус із 500 або більше узгоджених пар (UA→FR) у заданому стилі, й модель донавчається (fine-tuned) для кращого збереження стилістики саме такого тексту. Таким чином модель «вчиться» не лише перекладати, а й імітувати заданий стиль (дитячий, пригодницький, емоційний). Можна використовувати open-source моделі (Mistral, LLaMA) для локального fine-tuning.

5. Стилiстичне постредагування за допомогою prompt-рефiнiнгу. Перекладений текст потрібно подати на повторну обробку з фокусом

виключно на стилі. Приклад: Voici un texte traduit. Réécris-le en renforçant le style oral et enfantin, sans changer le sens.

Висновки

Аналіз отриманих текстів показав, що LLM здатні відтворювати загальний стиль оригіналу, зокрема легкість викладу, гумор та ритмічність діалогів, проте без спеціальних підказок (prompt engineering) вони часто втрачають дрібні стилістичні нюанси та культурно марковані елементи.

Експеримент з модифікованими інструкціями до моделі (few-shot prompting із зазначенням жанру, цільової вікової групи та бажаного стилю) продемонстрував помітне поліпшення якості перекладу: зросла відповідність тональності оригіналу, збережено гумористичні елементи та ігровий характер мовлення персонажів.

Таким чином, LLM не можна розглядати як «чорний ящик» для перекладу; ефективність їх використання значною мірою залежить від точного формулювання завдань та контексту.

Дослідження довело, що великі мовні моделі мають значний потенціал у сфері міжмовної стилістичної адаптації дитячих художніх текстів. Водночас для досягнення високої якості перекладу необхідно застосовувати методи інженерії підказок та попереднього аналізу стилістичних особливостей оригіналу. LLM можуть стати ефективним інструментом творчого перекладу, коли їх застосування супроводжується людським контролем і критичною оцінкою результатів. Таке поєднання автоматизованого перекладу та експертного редагування дозволяє зберегти у перекладі легкість, гумор та інтонаційне багатство оригіналу, що є ключовим для дитячої аудиторії.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні спеціалізованих протоколів для навчання й тестування LLM на корпусах дитячої літератури, а також у вивченні ефективності поєднання автоматизованих і людських підходів до редагування та адаптації перекладів.

Бібліографія

- Нестайко, В. З. (2004). *Топеадори з Васюківки*. А-БА-БА-ГА-ЛІА-МА-ГА.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1998). *Constructing cultures: Essays on literary translation*. Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781853593529>
- Chen, L., Zhang, Y., Li, X., & Wang, J. (2025). *Classic4Children: Adapting Chinese literary classics for children with large language model*. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2502.01090>
- Jiao, W., Wang, J., Huang, S., & Tu, Z. (2023). *Is ChatGPT a good translator? A preliminary study*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2301.08745>
- Kong, L., & Macken, L. (2025). Can Peter Pan survive MT? A stylometric study on translating children's literature with large language models. *Journal of Translation and Language Technologies*, 18(1), 45–68. <https://doi.org/10.1075/jtlt.18.1.03kon>
- Lathey, G. (2015). *Translating children's literature*. Routledge.
- Oittinen, R. (2000). *Translating for children*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203902004>
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins Publishing Company.
- Vardanian, M. (2020). Translating children's literature of Ukrainian diaspora as an implementation of the educational ideal of Ukrainian abroad. In V. Hamaniuk, S. Semerikov, & Y. Shramko (Eds.), *SHS Web of Conferences: The International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2020)* (Vol. 75). Kryvyi Rih, Ukraine, May 13–15, 2020. https://www.shs-conferences.org/articles/shsconf/pdf/2020/03/shsconf_ichtml_2020_01002.pdf
- Venuti, L. (Ed.). (2000). *The translation studies reader*. Routledge.

- Ziems, C., Mirzadeh, S. I., Ren, X., & Yang, D. (2024). Can large language models capture authorial style? In *Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (ACL 2024)*.
- Ziems, C., Mirzadeh, S. I., Zhang, X., Ren, X., & Yang, D. (2023). *StyLO: Stylometric analysis of large language models*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2303.11366>

References

Nestayko, V. Z. (2004). Toreadory z Vasyukivky. A-BA-BA-HA-LA-MA-HA

Резюме

Дегтярьова Євгенія

ВИКОРИСТАННЯ ВЕЛИКИХ МОВНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ МІЖМОВНОЇ СТИЛІСТИЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ДИТЯЧОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Постановка проблеми. У перекладі дитячої літератури важливу роль відіграє не лише точність передачі змісту, а й стилістична відповідність оригіналу: інтонаційна виразність, лексична адаптованість, вікова адресованість. У межах міжмовної адаптації ці чинники вимагають тонкого балансування між культурною специфікою та читабельністю. Сучасні великі мовні моделі (LLM) – такі як GPT – відкривають нові можливості для автоматизованого й напівавтоматизованого перекладу, але постає питання: наскільки ефективними вони є саме в контексті стилістичної адаптації дитячого художнього тексту?

Мета статті. Метою статті є дослідження потенціалу великих мовних моделей у здійсненні міжмовної стилістичної адаптації українських дитячих художніх текстів французькою мовою з урахуванням інтонаційної, стилістичної та вікової специфіки.

Методи дослідження. У роботі використано методи контрастивного аналізу, стилістичного аналізу оригіналу та перекладів, а також експериментального перекладу з використанням LLM (ChatGPT-4). Результати оцінено з точки зору відповідності мовленнєвих реєстрів, передачі інтонації, збереження наративної структури й емоційного тону.

Основні результати дослідження. LLM демонструють високий рівень граматичної і лексичної точності, здатність до стилістичної варіативності та адаптації дитячої лексики. Однак модель має тенденцію до нейтралізації локальних культурних маркерів, може згладжувати індивідуальний стиль автора й потребує чітких промптів для збереження жанрової специфіки. Водночас вона здатна генерувати декілька варіантів перекладу з різними стилістичними акцентами, що розширює можливості перекладача.

Висновки і перспективи. LLM можуть стати ефективним інструментом допомоги в перекладі дитячої літератури, особливо на етапі первинної адаптації або створення варіантів. Однак для повноцінного стилістично точного перекладу потрібне залучення перекладача-фахівця. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку промптів, орієнтованих на вікову специфіку та культурну адаптацію, а також на удосконалення систем оцінювання стилістичної адекватності LLM-перекладу.

Ключові слова: великі мовні моделі, дитяча література, інтонація, культурна трансляція, стилістична адаптація, українсько-французький переклад, GPT.

Abstract

Dehtiarova Yevheniia

**USING LARGE LANGUAGE MODELS FOR CROSS-LINGUAL
STYLISTIC ADAPTATION OF CHILDREN'S FICTION**

Background. In translating children's literature, not only semantic accuracy but also stylistic fidelity to the original, particularly, intonational expressiveness, lexical accessibility, and age appropriateness, play a crucial role. Within cross-lingual adaptation, these factors require a delicate balance between cultural specificity and readability. Contemporary large language models (LLMs), such as GPT, offer new possibilities for automated and semi-automated translation, raising the question: how effective are they in preserving stylistic features when translating children's fiction?

Purpose. This article explores the potential of large language models for cross-lingual stylistic adaptation of Ukrainian children's literary texts into French, taking into account intonational, stylistic, and age-related specificities.

Methods. The study employs methods of contrastive analysis, stylistic examination of original texts and their translations, and experimental translation using an LLM (ChatGPT-4). The outcomes are evaluated in terms of register appropriateness, intonation transfer, narrative structure retention, and emotional tone.

Results. LLMs demonstrate a high level of grammatical and lexical precision, stylistic flexibility, and adaptability to child-oriented vocabulary. However, they tend to neutralize local cultural markers, may flatten the author's unique style, and require well-designed prompts to preserve genre-specific features. At the same time, LLMs can generate multiple stylistically diverse translation options, enhancing the translator's creative scope.

Discussion. LLMs can serve as effective tools for assisting in the translation of children's literature, particularly in the initial stages of adaptation or in creating alternative versions. However, achieving stylistically precise and nuanced translation still requires the expertise of a professional human translator. Future research should focus on developing age- and culture-sensitive prompting strategies and improving evaluation frameworks for assessing stylistic adequacy in LLM-generated translations.

Keywords: large language models, children's literature, intonation, cultural transfer, stylistic adaptation, Ukrainian-French translation, GPT.

Відомості про автора

Дегтярьова Євгенія Олександрівна, канд.філол.н., доцент, кафедра теорії, практики та перекладу французької мови КПП ім. Ігоря Сікорського (Україна), e-mail: degtereva1981@gmail.com

Dehtiarova Yevheniia Oleksandrivna, PhD in Philology, Associate Professor, Department of Theory, Practice and Translation of the French Language, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute (Ukraine), e-mail: degtereva1981@gmail.com

ORCID 0000-0002-6381-4875

Надійшла до редакції 26 вересня 2025 року
Прийнято до друку 23 листопада 2025 року